

Seurakunnille

Sisältää: Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) ja laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (505/2002) sekä laki kirkkolain muuttamisesta (1201/2002)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) ja laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (505/2002) sekä laki kirkkolain muuttamisesta (1201/2002)

1. Johdanto

Vuoden 2003 alusta tulee voimaan laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002), jäljempänä ”rikostaustan selvittämislaki”. Siinä säädetään menettelystä, jolla lasten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa voidaan selvittää. Lain tavoitteena on vähentää lasten riskiä joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, väkivallan kohteeksi tai houkutelluksi huumausainneiden käyttöön. Laki edistää osaltaan lasten oikeutta turvalliseen kasvu- ja opiskelu-ympäristöön.

Soveltamisalan piirissä ovat kaikki virka- ja työsuhteet ja laki koskee siis myös kirkon viranhaltijoita ja työsopimussuhteisia työntekijöitä. Velvollisuudesta rikostaustan selvittämiseen säädetään rikostaustan selvittämislaissa. Kirkkolain 6 lukuun on lailla 20.12.2002/1201 lisätty 1.1.2003 voimaan tuleva uusi 4a §, joka sisältää kirkon viranhaltijoiden osalta säännöksiä valintamenettelystä ja ehdollisesta valinnasta.

Uudistukseen sisältyy myös laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (505/2002).

Seuraavassa selostetaan uuden lainsäädännön sisältöä siten, että aluksi esitetään pelkistetty yhteenveto kirkon virka- ja työsuhteiden osalta. Sen jälkeen selostetaan rikostaustan selvittämislain sisältöä yleisemminkin sekä erikseen kirkkolain 6 luvun 4a §:n sisältöä. Lopuksi on ohjeita rikosrekisterin otteen hakemiseksi.

2. Yhteenveto kirkon virkojen ja työsuhteiden osalta

Rikostaustan selvittämislaki (504/2002) säätää työnantajalle velvollisuuden vaatia nähtäväksi rikosrekisterin otteen ennen ottamista työhön, jossa työntekijä tai viranhaltija joutuu *lain tarkoittamalla tavalla tekemisiin lasten ja nuorten kanssa*. Laissa tarkoitettua työntekijää tai viranhaltijaa ei saa ottaa vaatimatta rikosrekisterin otetta nähtäväksi.

Laki koskee myös kirkon viranhaltijoita ja työntekijöitä.

Kirkon viranhaltijoiden osalta tarvittiin kirkkolakiin säännökset viranhaltijan ottamisessa noudattavasta menettelystä, jotka täydentävät rikostaustan selvittämislakia kirkon viranhaltijoiden osalta. Työntekijöiden osalta ei ollut tarpeen antaa erityisesti kirkkoa koskevia säännöksiä.

Kun tehtävä on laitettava julkisesti haettavaksi, hakuilmoituksessa on mainittava, että rikosrekisterin ote vaaditaan tehtävään valittaessa.

Rikosrekisterin otetta saa vaatia vain siltä, joka otetaan työhön tai nimitetään virkaan. Muilta otetta ei saa vaatia. Ote on palautettava takaisin asianomaiselle eikä sitä seurakunnassa saa säilyttää.

Rikosrekisterin otetta ei vaadita, jos asianomainen siirtyy saman työnantajan palveluksessa vastaaviin tehtäviin ja rikosrekisterin ote on aikaisemmin esitetty. Jos työntekijälle tai viranhaltijalle, jolta ei aikaisemmin ole pyydetty rikosrekisterin otteen esittämistä, annetaan rikostaustan selvittämislain tarkoittamalla tavalla tehtäviä lasten ja nuorten parissa, rikosrekisterin ote on esitettävä ennen kyseisiin tehtäviin määräämistä.

Menettelyt:

Hakuilmoitus

Jos vaaditaan rikosrekisterin otetta, siitä on mainittava jo hakuilmoituksessa

Työsuhteet

Työhön otettavalta on vaadittava rikosrekisterin ote ennen työsopimuksen allekirjoittamista. Jos rikosrekisterin ote antaa aiheen, työnantaja voi olla tekemättä työsopimusta

Virkasuhteet (muut kuin kirkkoherra, kappalainen, lehtori, kanttori ja seurakuntapastori):

Virkaan ottava viranomainen (kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto, kirkkovaltuusto tai yhteinen kirkkovaltuusto) tekee ehdollisen valinnan. Ehdollisesti valitulta pyydetään nähtäväksi rikosrekisterin ote ja sen esittämisen jälkeen viran täyttävä viranomainen joko vahvistaa päätöksen tai toteaa virkasuhteen syntymisen rauenneen

Kirkkoherra

Rikosrekisterin otetta ei yleensä tarvita ennen kuin kirkkoherra konkreettisesti tulee tilanteeseen, jossa hän on rikostaustan selvittämislain tarkoittamalla tavalla tekemisissä lasten ja nuorten kanssa. Se, että kirkkoherran tehtäviin yleisesti käytännössä sisältyy n. viikon mittainen leiririppikoulu vuosittain, ei sellaisenaan merkitse rikostaustan selvittämislain tarkoittamaa olennaista ja pysyvää lasten ja nuorten kanssa vuorovaikutuksessa olemista.

Kappalainen, kanttori, lehtori

Jos kappalaisen, kanttorin tai lehtorin etukäteen määrätty työala käsittää nuorisotyön tai lapsityön, viran täyttö tapahtuu kirkkovaltuustossa tai seurakuntaneuvostossa ehdollisesti, kunnes virkaan valittava esittää pyynnöstä kirkkoneuvostolle tai seurakuntaneuvostolle rikosrekisterin otteen. Jos rikosrekisterin otteessa ei ole asi-

aan vaikuttavia merkintöjä, kirkkoneuvosto voi yksittäisessä seurakunnassa vahvistaa valinnan. Muutoin lopullinen päätös on tehtävä kirkkovaltuustossa (yksittäinen seurakunta) tai seurakuntaneuvostossa (täydellisessä yhteistaloudessa oleva seurakunta).

Jos kappalaisen, kanttorin tai lehtorin työ ei viran täyttövaiheessa sisällä rikostaustan selvittämislain tarkoittamalla tavalla lasten ja nuorten parissa tapahtuvaa toimintaa, rikosrekisterin otetta ei vaadita eikä voidakaan vaatia esitettäväksi. Jos sanotunlaisia tehtäviä myöhemmin annetaan, kirkkoherran on ennen tehtävän antamista pyydettävä nähtäväkseen rikosrekisterin ote.

Seurakuntapastori

Jos seurakuntapastorin etukäteen määrätty työala käsittää nuorisotyön tai lapsityön, tuomiokapitulin on ennen virkamääräyksen antamista pyydettävä virkaan määrättävä esittämään rikosrekisterin ote.

Jos seurakuntapastorin työ ei virkaan määrättäessä sisällä rikostaustan selvittämislain tarkoittamalla tavalla lasten ja nuorten parissa tapahtuvaa toimintaa, rikosrekisteriä ei vaadita eikä voidakaan vaatia. Jos sanotunlaisia tehtäviä myöhemmin annetaan, kirkkoherran on ennen tehtävän antamista pyydettävä nähtäväkseen rikosrekisterin ote.

3. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Rikostaustan selvittämismenettely koskee vain tilanteita, joissa työ on luonteeltaan sellaista, että se mahdollistaa läheisen vuorovaikutuksen lapsen kanssa. Rikostaustan selvittämismenettely mahdollistaa henkilön rikostaustan selvittämisen seuraavissa tilanteissa:

- palvelussuhteeseen otettaessa (työ- tai virkasuhde)
- haettaessa toimilupaa tai toteutettaessa ilmoitusvelvollisuutta yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen
- valmisteltaessa perhehoidon toimeksiantosopimusta alaikäiselle annettavasta perhehoidosta
- määrätessä henkilö suorittamaan siviilipalvelusta
- tehtäessä sopimusta työharjoittelusta, työelämävalmennuksesta ja työkokeilusta.

Laissa säädetään mm. seuraavista asioista:

- työnantajan velvollisuudesta pyytää nähtäväksi työn- tai viranhakijan rikosrekisteriotte, kun henkilöä ollaan ottamassa työskentelemään alaikäisten kanssa
- perhehoitajan rikosrekisteriotteesta
- yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisten terveydenhuollon palvelujen tuottajien rikosrekisteriotteesta
- kiellosta ottaa jäljennöstä rikosrekisteriotteesta
- rikosrekisteriotteen kelpoisuusajasta
- rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen palauttamisesta
- vaitiolovelvollisuudesta

- hakuilmoituksesta ja
- rangaistuksista.

Rikostaustan selvittämislain tarkoitus ja soveltamisala

Rikostaustan selvittämislain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Laissa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten eli alle 18-vuotiaiden henkilöiden kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään.

Lakia sovelletaan sekä *työsuhteessa* että *virkasuhteessa tehtävään työhön*, johon *pysyväisluontoisesti ja olennaisesti* kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lain soveltamisen edellytyksenä on se, että vuorovaikutustilanteissa ei ole läsnä lapsen huoltajaa.

Rikostaustan selvittämismenettelyä ei sovelleta lain voimaantullessa jo työ- tai virkasuhteessa oleviin henkilöihin. Jos työntekijä rikostaustan selvittämislain voimaantulon jälkeen siirtyy saman työnantajan palveluksessa tekemään työtä lasten kanssa eikä työntekijä ole aikaisemmin työskennellyt tällaisissa tehtävissä, tulee menettely rikostaustan selvittämisestä sovellettavaksi. Sen sijaan lain voimaantullessa jo palvelussuhteessa olevan, lasten kanssa työskentelevän henkilön rikostaustaa ei selvitetä vaikka hänen työskentelypaikkansa/toimintayksikkönsä saman työnantajan palveluksessa vaihtuisi. Jos työntekijä vaihtaa työnantajaa (esim. siirtymällä seurakunnan palveluksesta toisen seurakunnan tai seurakuntayhtymän palvelukseen), tulee uuden työnantajan pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisteriotte ennen henkilön ottamista tai nimittämistä uuteen tehtävään tai virkaan. Saman työnantajan palveluksessa pysyvän, otteen jo kertaalleen toimittaneen, toisiin tehtäviin siirtävän henkilön ei tarvitse esittää rikosrekisteriotetta.

Rikostaustan selvittämismenettely tulee sovellettavaksi edellä mainituin edellytyksin myös mm. seuraaviin työntekotilanteisiin:

- siviilipalvelusvelvollisen työpalvelu
- työelämävalmennuksessa, työharjoittelussa tai työkokeilussa olevan henkilön työ
- yksityiset sosiaali- ja terveystyöpalvelujen tuottajat.

Laissa on säädetty rikostaustan selvittämismenettelylle *aikarajoitus*, jolloin menettely ei tule sovellettavaksi eikä työnantajalla tai muulla rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämiseen velvollisella ole myöskään oikeutta selvittää henkilön rikostaustaa.

Rikostaustan selvittämismenettelyä ei sovelleta enintään kolme kuukautta kestävässä työ- ja virkasuhteissa tai muussa menettelyn piiriin kuuluvissa palvelussuhteissa ja töissä. Kun henkilö palkataan ensimmäisen kerran yli kolme kuukautta kestävässä työ- tai virkasuhteeseen, tulee työnantajan pyytää valittua henkilöä esittämään rikosrekisteriotte nähtäväksi ennen lopullista työsopimuksen tekemistä tai virkaan nimittämistä.

Työnantajan on esim. määräaikaissa palvelussuhteessa ollut henkilöä uudelleen palkattaessa tarkistettava, kuinka pitkän ajan tämä on uuden työ- tai virkasuhteen alkamista edeltävän vuoden aikana työskennellyt työnantajan palveluksessa rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvissa tehtävissä. Jos kolmen kuukauden aika täyttyy joko uuden työ- tai virkasuhteen alkaessa tai sen aikana, työnantajan on pyydettävä nähtäväksi henkilön rikosrekisteriote ennen uuden työ- tai virkasuhteen alkamista.

Osa-aikaisuudella ei ole merkitystä kolmen kuukauden aikarajan soveltamisessa. Ratkaisevaa on työ- tai virkasuhteen kesto.

Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi

Työnantaja on velvollinen arvioimaan jo ennen tehtävän avoimeksi ilmoittamista ja hakuilmoitusta, kuuluuko avoinna oleva tehtävä, työ tai virka rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin. Rikostaustan selvittämislain soveltamisalaan kuuluvilla toimialoilla toimivien työnantajien tulee arvioida, kuuluuko tehtävä tai työ rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin. Laissa ei luetella erikseen ammattinimikkeitä tai muita yksiselitteisiä perusteita menettelyn piiriin tulevien henkilöiden rajaamiseksi.

Työnantajan on pyydettävä henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote nähtäväksi silloin, kun kyseessä on työ- tai virkasuhde, johon *pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa*. "Pysyväisluontoisesti ja "olennaisesti" –ehtojen tulee molempien täytyä. Arvio tulee tehdä työtä ja tehtäviä annettaessa olevan tilanteen mukaan. Rikosrekisterissä oleva merkintä ei tarkoita työhönotto-, nimitys- tai toimintakieltoa. Työnhakijan soveltuvuus jää aina olosuhteiden mukaan työnantajan harkintaan.

Rikostaustan selvittämismenettely koskee käytetystä virka- tai tehtävänimikkeestä riippumatta kirkon piirissä erityisesti lapsityön ja nuorisotyön tehtävissä olevia henkilöitä. Esim. kuntasektorilla sen piirissä on kasvatusta- ja opetushenkilöstöä eli käytännössä päiväkodeissa lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan toimeen hakeutuvia henkilöitä. Kunnan opetusalaalla rikostaustan selvittämismenettely tulee sovellettavaksi esiopetuksen, peruskoulun ja lukion sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstöön. Kouluissa opettajien lisäksi myös kouluavustajat kuuluvat menettelyn piiriin.

Kouluihin ja päiväkoteihin sekä muihin vastaaviin laitoksiin palkataan edellä mainittujen lisäksi myös laitoshenkilökuntaa tekemään sellaista työtä, joka ei kohdistu suoraan lapsiin. Työnantajan täytyy arvioida laitoshenkilöstön, kuten keittiöhenkilöstön, talonmiesten ja mahdollisen muun huoltohenkilöstön, rikostaustan selvittämisvelvollisuutensa kulloisenkin tilanteensa mukaan. On olemassa yhteisöjä ja tehtäviä, joissa henkilö on jatkuvasti tekemisissä samojen lasten kanssa. Tällainen työskentelypaikka on esimerkiksi lapsille palveluja tarjoava lastensuojelulaitos taikka esim. seurakunnan leirikeskus. Tällöin saatetaan toimia periaatteella, jonka mukaan kaikilta työyhteisön aikuisilta odotetaan osallistumista vuorovaikutukseen lasten kanssa. Tällöin myöskin laitoshenkilöstö kuuluu rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin.

Rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluu myös sairaaloiden lastenosastojen sekä lastenpsykiatristen ja nuorisopsykiatristen osastojen hoitohenkilökunta. Myös muu työskentely kuin opetus ja kasvatustyö alaikäisten kanssa kuuluu rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin. Tällaisia tehtävissä työskentelee esimerkiksi kuntien nuorisotoimen ja liikuntatoimen ohjaushenkilöstö.

Tehtävät, joissa rikostaustan selvittämismenettelyä ei sovelleta

Rikostaustan selvittämislaisissa on rajattu menettelyn soveltamisala palveluksen, tehtävän tai toimeksiannon pituuden perusteella. Lyhytaikaiset vuoden aikana enintään kolme kuukautta kestävät työt, sijaisuudet, toimeksiannot on rajattu rikostaustan selvittämismenettelyn ulkopuolelle. Työnantaja, valvontaviranomainen tai muu rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämismenettelyllinen ei ole velvoitettu eikä myöskään oikeutettu tarkistamaan enintään kolme kuukautta kestävässä palvelussuhteissa henkilön rikostaustaa. Hallituksen esityksessä HE 3/2002 vp on käyty läpi esimerkkien avulla tilanteita, joissa menettelyä ei tule soveltaa (ks. hallituksen esitys esim. www.eduskunta.fi).

Rikostaustan selvittämismenettely tulee noudatettavaksi vain tehtävissä, joissa lapsi on ilman huoltajan läsnäoloa. Mikäli lapsi on vanhempansa seurassa ei menettelyä sovelleta. Myöskään tehtävät, jotka kohdistuvat samanaikaisesti sekä aikuisiin että lapsiin eivät kuulu menettelyn piiriin.

Työt, joissa yhteydenpito lapseen on satunnaista tai vastaanotto toiminnan luonteista ja voidaan olettaa, ettei lapsen ja työntekijän välille synny sellaista henkilökohtaista tai luottamuksellista suhdetta, joka voisi johtaa esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai houkutteluun huumausaineiden kokeiluun, eivät kuulu menettelyn piiriin. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi lääkärin vastaanotto tilanteet, virastossa työskentelevän sosiaalityöntekijän työ, kasvatus- ja perheneuvolassa tehtävä työ, lastenneuvolatoiminta ja kirjastossa tehtävä työ.

Rikostaustan selvittämismenettely koskee työnantajasta riippumatta kaikkia työ- tai virkasuhteeseen otettavia henkilöitä laissa säädetyin edellytyksin. Menettely koskee myös vapaaehtoistoiminnan alalla tapahtuvaa työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä lasten kanssa. Sen sijaan ilman työsuhdetta tapahtuva vapaaehtoinen kansalaistoiminta mm. seurakunnissa ja järjestöissä ei kuulu menettelyn piiriin.

Rikosrekisteriotteen kelpoisuusaika, merkintä rikosrekisteriotteen esittämistä ja otteen palauttaminen

Rikostaustan selvittämislailta ei anneta kenellekään rikostaustan selvittämismenettelylliselle oikeutta kerätä ja tallettaa henkilön arkaluonteisia tietoja. Tämän lain perusteella työnantajalla tai muulla rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämiseen velvollisella ei ole oikeutta tehdä merkintöjä henkilötietolain 11 §:n tarkoittamista arkaluonteisista tiedoista, joita ovat rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta koskevat tiedot. Arkaluonteisten tietojen käsittelemiseen täytyy olla laillinen peruste. Rikostaustan selvittämislaisissa annetaan ainoastaan oikeus työnantajalle tai muulle rikostaustan selvittämismenettelylliselle oikeus saada nähtäväksi rikosrekisteriotte. Rikostaustan selvittämismenettely on osa henkilön soveltuvuusarviointia. Rikosrekisteriotteesta oleva merkintä ei ole este henkilön palkkaamiselle tai

toimiluvan myöntämiselle, vaan henkilön soveltuvuus jää aina työnantajan tai viranomaisen arvioitavaksi. Työnantaja tai muu rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämismvelvollinen voi tehdä ainoastaan merkinnän siitä, että lain mukainen ote on esitetty nähtäväksi. Lisäksi rikosrekisteriotteesta voi tehdä merkinnän sen tunnistetiedoista. Tunnistetiedot tarkoittavat lähinnä henkilön nimeä ja otteen päivämäärää. Esitetyn rikosrekisteriotteen kopioiminen tai muu tallentaminen on kielletty ja kielon rikkominen on säädetty rangaistavaksi.

Nähtäväksi esitettävä rikosrekisteriote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi ja ote on palautettava viipymättä otteen esittäneelle henkilölle takaisin. Otteen palautusaika riippuu siitä, minkälainen valintamenettely on. Kun käytännössä suurimmassa osassa tapauksia todennäköistä on se, että otteessa ei ole mainintoja rikoksista, voidaan ote palauttaa viipymättä työnhakijalle takaisin. Mikäli otteessa on merkintöjä ja tietoa tarvitaan henkilön soveltuvuusarvioinnissa, voidaan ote palauttaa vasta kun tämä harkinta on tehty.

Vaitiolovelvollisuus

Rikostaustan selvittämislaisissa on säädetty rikosrekisteriotteita käsittelevien henkilöiden vaitiolovelvollisuudesta. Rikosrekisteriotteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä tehdesään päätöstä siitä, annetaanko henkilölle tämän lain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Näin ollen työpaikoilla tai viranomaisissa rikosrekisteriotteista ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista henkilöille, joiden tehtäviin otteiden käsitteleminen ei kuulu. Vaitiolovelvollisuus jatkuu myös työ- tai virkasuhteen päättymisen jälkeen. Vaitiolovelvollisuuden rikkominen on säädetty rangaistavaksi.

Hakuilmoitus

Kun rikostaustan selvittämislaisissa tarkoitettuja tehtäviä ilmoitetaan haettavaksi, tulee työnantajan jo hakuilmoituksessa mainita siitä, että tehtävään otettavan henkilön on esitettävä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote.

Rikostaustan selvittämismenettely koskee vain sitä henkilöä, joka on tullut tehtävään valituksi. Kaikkien tehtävästä kiinnostuneiden työn- tai viranhakijoiden ei tule toimittaa rikosrekisteriotetta hakemuksensa liitteenä. Työnantaja pyytää rikosrekisteriotteen nähtäväksi ainoastaan siltä henkilöltä, joka ollaan valitsemassa tehtävään tai virkaan.

Mitä tietoja rikosrekisteriotteesta ilmenee

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuimen ratkaisut, jolla henkilö on tuomittu sakkorangaistusta ankarampaan rangaistukseen. Rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa säädetään rajoitetusta rikosrekisteriotteesta, joka annetaan rikostaustan selvittämislaisissa tarkoitettuihin tehtäviin valittaville henkilöille. Rikostaustan selvittämismenettelyn piirin on pyritty ottamaan ne rikokset, joihin syyllistyneiden työskentelemistä lasten kanssa ei yleensä voida pitää perusteltuna. Näitä rikoksia ovat seksuaalirikokset, väkivaltarikokset ja huumausainerikokset.

Rikosrekisteriotteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on rikoslain (RL) nojalla tuomittu seuraavista teoista:

- *lapseen kohdistuvat rikokset:*
  - sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito (RL 17:19 §)
  - lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:6 §)
  - törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:7 §) sekä
  - seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20 luku 8 §).

- *seksuaalirikokset:*
  - raiskaus (RL 20:1 §)
  - törkeä raiskaus (RL 20:2 §)
  - pakottaminen sukupuoliyhteyteen (RL 20:3 §)
  - pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4 §)
  - seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5 §)
  - paritus (RL 20:9 §) sekä
  - sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17:18 §).

- *väkivaltarikokset:*
  - tappo (RL 21:1 §)
  - murha (RL 21:2 §)
  - surma (RL 21:3 §)
  - törkeää pahoinpitelyä (RL 21:6 §) sekä
  - törkeää ryöstöä (RL 31:2 §).

- *huumausainerikokset:*
  - huumausainerikos (RL 50:1 §)
  - törkeä huumausainerikos (RL 50:2 §)
  - huumausaineen käyttörikos (RL 50:2a §)
  - huumausainerikoksen valmistelu (RL 50:3 §) sekä
  - huumausainerikoksen edistäminen (RL 50:4 §).

Rikosrekisteriotteeseen merkittäviä rikoksia ja rikosnimikkeiden rajausta on käsitelty tarkemmin hallituksen esityksessä HE 3/2002 vp. Rikosrekisteriin ei tule merkitä sakkorangaistuksista, joten esimerkiksi huumausaineiden käytöstä yleisimmin tuomittava sakkorangaistus ei tule taustaselvityksessä esille. Rekisteriotteesta näkyy tieto siitä, onko tuomioistuimen ratkaisu lainvoimainen sekä tiedot vapausrangaistuksen suorittamisesta ja mahdollisesta armahduksesta.

Rangaistussäännös

Rikostaustan selvittämissä on säädetty rangaistavista teoista. Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo

- laissa säädetyn velvollisuuden pyytää nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä
- rikkoo velvollisuuden ilmoittaa lääninhallitukselle tai kunnalle muun kuin lupahakemuksessa tai ilmoituksessa määritellyn henkilön ottamisesta lain tarkoittamiin tehtäviin tai

- rikkoo velvollisuuden viipymättä palauttaa rikosrekisteriotteen esittäneelle henkilölle
tuomitaan *rikostaustan selvittämisrikkomuksesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Käytännössä *rikostaustan selvittämisrikkomukseen* voi syyllistyä työntuoja tai tämän edustaja sekä muu rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämiseen velvollinen ja palvelujen tuottaja. Edellä mainituista rikkomisista tuomittaisiin siihen syyllistynyt rikostaustan selvittämisrikkomuksesta sakkoon, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Käytännössä virkamiehiin lain rangaistussäännös tulee harvoin sovellettavaksi, koska virkamiehiin sovelletaan ankarampia rikoslain 40 luvun säännöksiä virkarikoksista.

Rangaistus rikostaustan selvittämislain 8 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä. Arkaluonteisten rikosrekisteritietojen käsitteleminen mm. tallentamalla tai kopioimalla ilman lain mukaista perustetta tulee rangaistavaksi henkilörekisteririkoksena.

Voimaantulo

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta tulevat voimaan 1.1.2003. Rikostaustan selvittämismenettely ei tule sovellettavaksi ennen lain voimaantuloa aloitettuihin rekrytointeihin tai silloin meneillään oleviin virantäyttöihin viranomaisessa.

4. Laki kirkkolain muuttamisesta (1201/2002)

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien rikostausta selvittämisestä annettu laki (504/2002) koskee, kuten edellä on todettu, kaikkia virka- ja työsuhteita myös evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Lakiin sisällytettiin kunnallisten viranhaltijoiden sekä valtion virkamiesten osalta erityissäännökset rikosrekisteriotteen esittämisen ja viran täyttämisen suhteesta. Siihen ei kuitenkaan kirkon oikeudellisen erityisaseman vuoksi ollut mahdollista sisällyttää kirkon virkasuhteiden osalta virkojen täyttämistä ja virkasuhteen syntyminen ehtoja koskevia säännöksiä, vaan asia oli niiltä osin järjestettävä kirkkolain säännöksillä.

Kirkkolain 6 lukuun on 20.12.2002 annetulla ja 1.1.2003 voimaan tulevalla lailla (1201/2002) lisätty uusi 4a §. Sen mukaan sellaisissa tapauksissa, joita rikostaustan selvittämislaki koskee, kirkon, seurakunnan ja seurakuntayhtymän virkaan nimitämisen tai virkasuhteeseen ottamisen edellytyksenä on, että henkilö toimittaa virkaan ottavan viranomaisen pyynnöstä nähtäväksi otteen rikosrekisteristä. Virkaan nimittäminen tai virkasuhteeseen ottaminen ei voi tapahtua ennen rikosrekisterin otteen esittämistä. Jos virkaan valittava ei ole esittänyt rikosrekisterin otetta ennen virkaan ottamispäätöstä, viranhaltija otetaan ehdollisesti siten, että virkasuhteen

syntymisen vahvistaminen tai raukeaminen riippuu asetetussa määräraajassa tapahtuvasta rikosrekisteriotteen esittämisestä. Rikosrekisterissä oleva merkintä ei tarkoita työhönotto-, nimitys- tai toimintakieltoa. Työnhakijan soveltuvuus jää aina olosuhteiden mukaan työnantajan harkintaan, mutta keskeistä on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan.

Rikosrekisteriotteen esittämisvelvollisuus palvelukseen otettaessa tulee kirkon tehtävissä kysymykseen yleisimmin päiväkerhojen ja iltapäiväkerhojen lastenohjaajien sekä nuorisotyötä tekevien kappalaisten ja seurakuntapastorien sekä nuorisotyönohjaajien, nuorisodiakonien ja vastaavien seurakunnan viranhaltijoiden ja työntekijöiden kohdalla. Käytetyllä työ- tai virkanimikkeellä ei ole asiassa merkitystä, vaan ratkaisevaa on tehtävien sisältö, missä olennaista on lasten kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen olennaisuus ja pysyvyys (ks. edellä jakso 3.) Seurakuntapastorin, kappalaisen, lehtorin ja myös kirkkoherran kohdalla voi tulla tilanne, että ennen lasten ja nuorten parissa tapahtuvaa työskentelyä heitä on pyydetty esittämään ote rikosrekisteristä, vaikkei sitä palvelukseen otettaessa ole ollut tarpeen eikä mahdollistakaan vaatia.

Menettelyt virka- ja työsuhteessa poikkeavat jonkin verran toisistaan. Kirkkolain muutos koskee vain virkasuhteita.

Virkasuhteet

Nuorisotyö hoidetaan seurakunnissa normaalisti virkasuhteessa. Siten rikostaustan selvittäminen voi olla työtehtävistä riippuen tarpeen mm. lapsityönohjaajien, diakonian viranhaltijoiden ja seurakuntapastorien osalta, mutta myös muidenkin yksittäisten viranhaltijoiden tai viranhaltijaryhmien osalta. Seurakunnan viranhaltijat ottaa virkaan - kirkkoherraa ja seurakuntapastoria lukuun ottamatta - kirkkoneuvosto tai eräissä tapauksissa kirkkovaltuusto (kappalainen, lehtori, kanttori). Seurakuntayhtymässä virat täyttää seurakuntaneuvosto tai yhteinen kirkkovaltuusto. Seurakuntavirkojen täyttämistä edeltää lähes poikkeuksetta viran julistaminen haettavaksi. Jo hakuilmoituksessa on mainittava, vaaditaanko virkaan otettavalta rikosrekisterin otteen esittämistä. Muilta kuin virkaan otettavalta ei rikosrekisterin otetta saa vaatia. Niiden virkojen osalta, jotka tuomiokapituli julistaa haettaviksi, seurakunnan tulee ilmoittaa tuomiokapitulille, mikäli viranhaltijan etukäteen määrätty työala käsittää lapsi- ja nuorisotyötä rikostaustan selvittämislain tarkoittamalla tavalla.

Ennen asian lopullista päättämistä virkaan esitettävältä henkilöltä on pyydetty nähtäväksi ote rikosrekisteristä. Jollei rikosrekisterin otetta ole esitetty ennen päätöstä, päätöksentekoa on joko lykättävä, kunnes asianomaiselta on pyydetty ja saatu rikosrekisteriote, taikka päätös tehtävä ehdollisesti. Ehdollisesti tehtävä päätös on voimassa 30 päivän pituisen määräajan ja se raukeaa, jollei rikosrekisterin otetta sen kuluessa esitetä. Erityisestä syystä viran täyttävä viranomaislainen voi myöntää pidemmän määräajan otteen esittämiseksi.

Virkaan ottamisesta tai sen raukeamisesta on tehtävä nimenomainen päätös. Siinä tapauksessa, että viran täyttäminen kuuluu kirkkovaltuustolle (esim. kappalainen, lehtori, kanttori), vahvistamispäätöksen voi tehdä kirkkoneuvosto jos rikosrekisterin otteessa ei ole merkintöjä. Kun on todennäköistä, että rikosrekisteri vain aniharvoin sisältää ongelmallisia tietoja, vahvistamispäätökset tavallisesti jäävätkin käytännössä kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston tehtäviksi. Jos rikosrekisterissä

oleva tieto voisi johtaa virkaan valitsematta jättämiseen, asiasta päättäminen kuuluu yksittäisseurakunnassa kirkkovaltuustolle ja seurakuntayhtymässä seurakunta-neuvostolle tai yhteiselle kirkkovaltuustolle.

Seurakuntapastorin määrää virkaan tuomiokapituli. Jos seurakuntapastorin tehtäväkuva etukäteen käytettävissä olevan tiedon mukaan seurakunnassa on sellainen, että rikostaustan selvittämislain tarkoittamat edellytykset toteutuvat, on tuomiokapitulin ennen virkamääräyksen antamista pyydettyä asianomaista esittämään rikosrekisterinote. Käytännössä rikosrekisterinote lienee yleensä mahdollista saada nähtäväksi ennen virkamääräyksen antamista, mutta ehdollinen virkamääräys olisi myös tässä tapauksessa mahdollinen.

Kirkkoherran viran täytön yhteydessä ei rikosrekisterin otteen pyytäminen pääsääntöisesti tule kysymykseen. Rikostaustan selvittämislain mukaan rikostausta on selvitettävä, jos työhön pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lain perusteluiden mukaan pysyväisluontoisuus ja olennaisuus ei toteudu esim. viikon mittaisessa työtilanteessa eli käytännössä mm. rippikoululeirillä. Tosin arvio on tehtävä kussakin tilanteessa erikseen. Lähtökohtaisesti kirkkoherran viran täyttäminen ei edellytä rikostaustan selvittämistä pyytämällä esitettäväksi rikosrekisterin ote. Jos kirkkoherran työssä myöhemmin tulee eteen tilanne, joissa rikostaustan selvittämislain mukaiset edellytykset täyttyvät, kirkkoherran tulee ilmoittaa asiasta tuomiokapitulille, joka voi vaatia esittämään rikosrekisterin otteen ennen kyseisiin tehtäviin ryhtymistä.

Työsuhteet

Lastenohjaajat otetaan työsopimussuhteeseen seurakuntaan eikä heidän – kuten muidenkaan työsopimussuhteisten – osalta ole ollut tarpeen ottaa kirkkolakiin mittaan erityisiä säännöksiä. Ennen työsopimuksen allekirjoittamista heiltä on pyydetty nähtäväksi ote rikosrekisteristä, jos rikostaustan selvittämislainsäädetyt edellytykset täyttyvät. Rikosrekisterin otteen tarkastaa se henkilö, jolle työsopimuksen allekirjoittaminen seurakunnassa kuuluu. Jos rikosrekisterin ote antaa aiheen työsopimuksen allekirjoittamatta jättämiseen, siitä päättää työntekijän ottamiseen oikeutettu viranhaltija. Päätös raukeamisesta on kuitenkin tehtävä seurakunnan hallintoelimessä, jos päätös työntekijän ottamisesta on tehty hallintoelimessä.

5. Rikosrekisteriotteen tilaaminen

Työnantajan on pyydettyä henkilöltä nähtäväksi ennen lopullista työsopimuksen tekemistä tai nimittämistä edellä tarkoitettu rikosrekisteriote. Rikostaustan selvittämismenettely kohdistuu vain siihen henkilöön, joka ollaan ottamassa työhön, tehtävään tai virkaan.

Henkilö saa maksutta itseään koskevia tietoja rikosrekisteristä, kun hänet on tarkoitus valita työskentelemään lasten kanssa.

Rikosrekisteriotteen tilaa asianomainen työn- tai viranhakija itse. Työnantajalla ei ole oikeutta tilata otetta eikä työn- tai viranhakija voi valtuuttaa työnantajaa tilaamaan rikosrekisteriotetta puolestansa. Rikostaustan selvittämismenettelylaissa tar-

koitettu rikosrekisteriote tilataan oikeusrekisterikeskukselta. Otteen voi tilata vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella tai käyttämällä oheista lomakepohjaa (liite 1). Hakemuksen voi toimittaa postitse, telekopiona tai sähköpostilla. Puhelimitse esitettyjä hakemuksia ei käsitellä. Otteen voi myös noutaa henkilökohtaisesti Oikeusrekisterikeskuksesta, jolloin on varauduttava todistamaan henkilöllisyytensä.

Oikeusrekisterikeskuksen yhteystiedot ovat:

Postiosoite: Oikeusrekisterikeskus
PL 157
13101 Hämeenlinna
Käyntiosoite: Linnankatu 3 b, Hämeenlinna
Avoimna valtion virastojen aukiolopäivinä klo 08.00 -16.15
Rikosrekisterin telekopio: (03) 622 3783
Sähköposti: oikeusrekisterikeskus@om.fi
Rikosrekisterin asiakaspalvelu, puhelin: (03) 622 3770

Vapaamuotoisessa hakemuksessa on mainittava:

- henkilö haluaa tilata lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi tarvittavan otteen rikosrekisteristä
- tilaajan täydellinen nimi
- henkilötunnus (tai syntymäaika ja -paikka, jos tunnusta ei ole)
- työntuoja tai viranomainen, jota varten ote tilataan
- virka tai tehtävä, jota varten ote tilataan
- tilaajan postiosoite
- päivämäärä ja allekirjoitus.

Sähköpostilla tehty hakemus voidaan hyväksyä myös ilman allekirjoitusta, ellei ole syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä tai eheyttä.

Hakemuksen voi tehdä tämän yleiskirjeen liitteenä olevan lomakkeen avulla.

Sopimusjohtaja

Risto Voipio

Lakimies

Timo von Boehm

- Liite:
- Hakemuslomake
  - Laki kirkkolain muuttamisesta 1201/2002
  - Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002
  - Laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta 505/2002